

KUTATÓK ÉJSZAKÁJA

Kutatók Éjszakája 2015

2015-ben 10. alkalommal rendezték meg Európa legnagyobb tudománykommunikációs rendezvénysorozatát, melyen a tudomány sokszor titokzatosnak vagy a hétköznapoktól távolinak tűnő világát szórakoztató, népszerűsítő formában tárják az intézmények a látogatók elé.

Egész Európában, így Magyarországon is minden év szeptemberének utolsó péntekje, 2015-ben tehát szeptember 25-e volt az az este, amikor bemutakoztak a kutatók, és megismerhettük azt a folyamatot, ahogyan „az élet, a világmindenség meg minden” titkait megfejtik.

Ha van valaki, aki vállaltan és nyíltan titokfejtő céllal kutat, az Barki Gergely. Barki Gergely amolyan művészettörténeti detektív. Előadását *WANTED! Elvesztett modernizmus – a magyar Vadak, a Nyolcak és a magyar kubisták lappangó művei* címmel hirdettük meg. S valóban, izgalmas beszámolót kaptunk arról, hogy az előadás címében említett művészek ma fellelhető csodálatos festményei csupán a jéghegy csúcsát mutatják és továbbra is elképesztő számú elveszett, megsemmisült vagy lappangó művekről van tudomásunk. Nem beszélve azokról, amelyeket még dokumentumokból sem ismerünk. E lappangó – sok esetben főműveknek számító – képek felkuta-

tása Barki Gergely nyomozásainak célja. Az előke-
rült művek ugyanis nagyban befolyásolják a korszak
művészetéről korábban kialakított nézeteket. Barki
eddiggi kutatásai során számos elveszettnek hitt mű-
vet kerített elő. Megismertük a legizgalmasabb elő-
kerülés-történeteket is, többek között Berény Róbert
Alvó nő fekete vázával című képének világhírű esetét.
A kép Berény Róbert (1888–1953) második feleségét,
Breuer Etát ábrázolja, 1927–1928 fordulóján készül-
hetett, és a Nyolcak tagja egyik főművének számít.

Barki Gergely 2009 karácsonyán mozizni ment lányá-
val, hogy megnézzék a *Stuart Little, kiséger* című filmet,
amikor az egyik jelenet háttérében Hugh Laurie és Geena

Davis filmbeli nappalijának háttérében a művé-
szettörténész megpillantotta a magyar avantgárd
egyik legjelentősebb művét, amelyet egy 1928-as
kiállításához készült fekete-fehér reprodukcióból
ismert. Öt év, valamint hosszas és kitartó leve-
lezés és találkozások sora vezetett ahhoz, hogy a
kép, Barki Gergely erőfeszítéseinek hála, ismét
Magyarországra kerüljön.

„Csak még egy kérdés” – fordult vissza min-
den egyes epizódban a Los Angeles-i rendőrség
munkatársa, Columbo hadnagy. Farkas Gábor
Farkas az OSZK Régi Nyomatványok Tárának
vezetője is feltett egy kérdést a Kutatók Éjszaka-
káján: 1526. augusztus 29-én szerencsétlen bal-
eset vagy gyilkosság történt Mohács közelében?

Előadásának ezt a címet adta: *II. Lajos csele. Nyomozás
egy rendkívüli haláleset kapcsán*. A mohácsi tragédia
kérdésköre napjainkig elképesztő indulatokat gerjeszt.
Ennek oka lényegesen összetettebb annál, semhogy
egy rövid előadásban választ kapjunk rá, Farkas Gá-
bor Farkas is csak egy apró mozzanat igazságát kereste:
II. Lajos magyar király rejtélyes halálának körülményeit.
Úgy vélte, hogy ez a probléma már az adott történelmi
helyzetben is politikummal terhelt volt, s a szándékos
torzítás és hazugság ennek a rovására írható.

Farkas Gábor Farkas részletesen elemezte, hogy mit
lehetett megtudni a tanúvallomásokból, mit árult el a
helyszíni szemle, és mit mondott az esetről a kirendelt

igazságügyi orvosszakértő. Hát az antropológus? Mi volt a véleménye a nyomozást lefolytató detektívnek? Hogyan merült fel a gyilkosság vádja, hol történhetett a bűncselekmény és kik lehettek a legfőbb gyanúsítottak? Milyen szerepet játszott a feltételezett felbujtó és mi köze volt ehhez egy házassági szerződésnek? Izgalmas és összetett kép bontakozott ki a hallgatóság előtt, mely további kérdések felvetését és azok bizonyítását is előre vetette.

Székely Bertalan: *II. Lajos holttestének megtalálása*

Ady Endre *Májusi zápor után* című versének kézírata sokáig nem volt ismert. Azonban 2013-ban a kézirat megkerült: adományként, kanadai tulajdonostól vette állományába az Országos Széchényi Könyvtár. Baróthy Zoltán, az OSZK Kézírttárának munkatársa ismertette a vers keletkezési körülményeit. Mivel lappangó, de bizonyíthatóan eredeti Ady-kézirat igen ritkán bukkan fel manapság, úgy gondolta, a költő ceruzával írt papírlapjait érdemes a lehető legalaposabban szemügyre venni, sőt amennyire lehet, utána kell járni a vers keletkezési körülményeinek is.

A *Májusi zápor után* 1908. június elsején jelent meg a *Nyugatban* majd fél évvel később helyet kapott *Az Illés szekerén* című kötetben is. „Ady legszebb élethimnusza”, a versre több helyen így hivatkozik a szakirodalom. Megírásának helyszíne lehetett Ady szülőfaluja, Érmindszent, de lehetett a zajos, modern Párizs is. Mely érvek szólnak amellet, hogy a szülői házban, és melyek amellet, hogy Ady párizsi hotelszobájában íródott? A költemény értelmezése a keletkezési hely függvényében teljesen más utakra tévedhet... Ki őrizte meg a vers eredetijét ilyen

hosszú időn át? És egyáltalán: mi történt vele 1908 és 2013 között, amikor egyszer csak kiderült: az elveszettnek hitt kézirat Kanadában volt évtizedekig, és tulajdonosa a nemzeti könyvtárnak szeretné adományozni? Ezeket az izgalmas kérdéseket válaszolta meg Baróthy Zoltán.

Ekler Péterné Kiss Barbara
barbara.at.oszk.hu

Kutatók Éjszakája 2016

2016. szeptember 30-án rendeztük meg a Térképtárban a Kutatók Éjszakája ez évi OSZK-s programját *A „FÖLDABROSSZ-TÓL” a digitális térképekig* címmel.

Programunk a térképek világába kalauzolta el az érdeklődőket. A térkép a térbeli orientáció alapvető segédeszköze, amely napjainkig számtalan alakváltozáson ment keresztül, és immár csaknem teljesen a virtuális térben mozog. Ma már erdei túrák során is GPS-szel ellátott okostelefon lapul a hátizsákunkban, nem pedig a jól ismert, gyűrött sarkú sárga turistatérkép. Előadásainkban szó volt a térképészet alapjairól, a térképek hasznáról és a térképek

jövőjéről. Felvillantottuk az elmúlt évezredek térképtörténetének legfontosabb fordulópontjait, rámutatva azokra a felhasználói igényekre, amelyek a térképek folyamatos tökéletesedéséhez vezettek az agyagtábláktól a digitális térképekig. Látogatóink megismerkedhettek tudományos-ismeretterjesztő térképtörténeti blogunkkal, a *Földabrosszal*, végül pedig néhány különleges eredeti térképnyomattal is.

Az elhangzott előadások:

- Oláh Krisztina: *A térkép a digitális világban*
Az előadásban szó volt a térképészeti alapfogalmakról, majd megtudhattuk, hogy milyen digitális technológiák léteznek a térképészetben, és ezek mire jók, valamint, hol találkozhatunk ezekkel a mindennapokban. Mire használhatják őket a hétköznapi felhasználók, valamint a szakemberek, és milyen jövője van ennek a technológiának.

- Pásztai László: *FÖLDABROSSZ – új térképészeti-tudományos blog a nemzeti könyvtárban (blogbemutató)*
Az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárának tudományos-ismeretterjesztő térképtörténeti blogja 2016

áprilisában indult útnak. Az eddigi munkánkról és eredményeinkről számoltunk be.

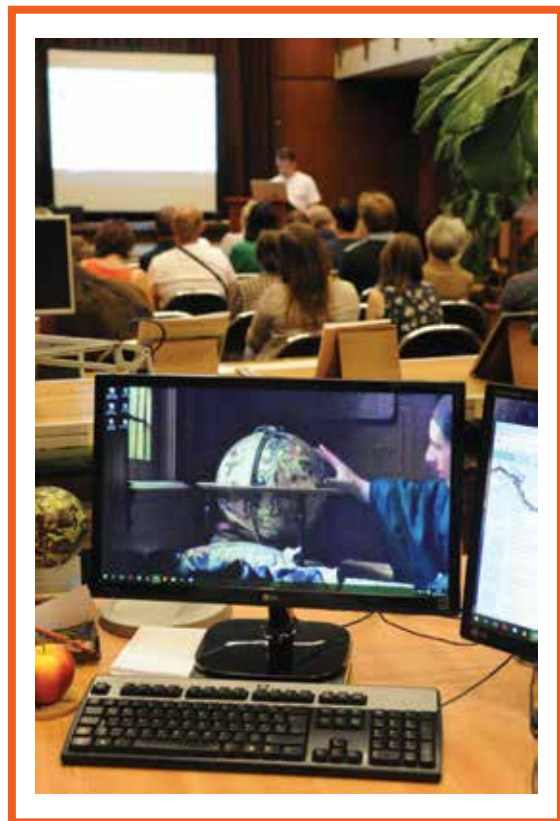
- Oláh Krisztina: *A térképhasználat gyakorlatias oldala: milyen igények vezettek a térképek fejlődéséhez/ pontosságához. A kezdetektől a BKK futárig*

Mintegy négy évezred térképtörténeti vázlatát villantottuk fel az érdeklődőknek, kiemelve azokat a kulcsfontosságú pontokat, melyek a térképészet fejlődésében szerepet játszottak. Végigvettük azokat a felhasználói igényeket, amelyek a térképek folyamatos tökéletesítéséhez vezettek az agyagtábláktól a digitális térképekig.

- Danku György: *Vezetés a Térképtárban térképnymondászati kitekintéssel és más érdekességekkel fűszerezve*

A Térképtár helyiségeiben állandó jelleggel kiállított műveken kívül a látogatóknak mutattunk néhányat az előadásokon bemutatott térképek gyűjteményünkben őrzött példányaiból. Valódi különlegességként az érdeklődők ízelítőt kaptak a régi térképnymondási technikákból is.

Pászti László
paszti.laszlo.at.oszk.hu

Kutatók Éjszakája – 2017

Egész Európában, így Magyarországon is minden év szeptemberének utolsó péntekén bemutatkozhatnak a kutatók az érdeklődő közönségnek és bemutathatják legújabb eredményeiket. Bár kutatásról beszélve a nagyközönség lelki szemei előtt sokszor elsősorban laboratóriumok, pipetták és különböző színű folyadékokkal teli üvegcsék képe jelenik meg, a természettudományok mellett a művészetek és a bölcsészet- és társadalomtudományok területén is komoly kutatások folynak.

Az Országos Széchényi Könyvtár a Kutatók Éjszakájára tervezett programjait 2017-ben két fő szempont szerint állította össze: egyrészt az aktuális kiállításaihoz kapcsolódva szervezett közönségcsalogató tárlatvezetékeket és kerekasztal-beszélgetéseket, másrészt hagyományteremtő céllal különböző gyűjteményeit, tárait és műhelyeit, illetve az ott folyó munkát kívánta megismertetni komoly és játékosabb formában.

A kiállításokat a közönség a program egész ideje alatt látogathatta. Különleges élményben lehetett azonban azoknak része, akik a különböző csatlakozó programokon is részt tudtak venni. A „*Más csak levelenként kapja a borostyánt...*” – *Kincsek, kultusz, hatástörténet* című bicentenáriumi Arany János-kiállításban Rózsa-falvi Zsuzsanna kurátor nemcsak tárlatvezetést tartott, hanem a *Nyitott tárló* című program keretében a *Toldi-trilógia* kéziratgyűjtéséről is részletesebben beszélt.

A „*Nincs talán még elfeledve a dal*” címmel rendezett Tompa Mihály-kiállítás megtekintése mellett a költői triász harmadik tagjának életműve iránt jobban érdeklődő hallgatók kerekasztal-beszélgetésen vehettek részt, ahol a két kurátor: Patonai Anikó Ágnes és Szűts-Novák Rita, valamint Takáts József és VADERNA Gábor irodalomtörténészek vetettek fel és válaszoltak meg a Tompa-életművel és a költő irodalomtörténeti hatásával foglalkozó kérdéseket. A könyvtár harmadik kiállítására, *A magyar hangosfilm plakátjai 1931–1944* című tárlatra Nemlaha György szerkesztő, kritikus exkluzív tárlatvezetésével hívták a szervezők az érdeklődőket. A péntek esti

rendezvényre látogatók már a hivatalos megnyitó előtt megtekinthették a Színháztörténeti Tár folyosóján rendezett „...*legyen eszme- és alakbű, mégis szabad...*” című, Shakespeare összes műveinek első magyar kiadását bemutató kiállítást.

2017-ben két könyvtári különgyűjtemény, illetve műhely is bemutatkozott a Kutatók Éjszakáján. A restaurátorműhely a kötéstörténet titkaiba avatta be azokat a látogatókat, akik bejutottak a maximum tizenöt fős csoportok egyikébe. A *Nyomozás a restaurátorműhelyben* címmel hirdetett program sok érdeklődőt vonzott, akik a restaurátor munkatársak segítségével megtudhatták, hogy mi mindent árul el egy-egy könyvkötés, könyvtábla.

Ebben az évben a különgyűjtemények közül a Térképtár mutatkozott be. Több programmal is várta az érdeklődőket, így például *Az I. világháború térképeken* címmel tárlatot rendeztek a könyvtár gyűjteményeinek anyagából. Itt a térképek mellett (amelyek között kéziratos térkép is szerepelt) további érdekességeket is láthatott a közönség, így például török és orosz plakátokat, játékokat, papírmaketteket, bélyegeket. A kiállítás mellett térképtári vezetésen is részt vehettek az érdeklődők, illetve előadást hallgathattak az égbolt titkairól is.

Dede Franciska

dede.franciska.at.oszk.hu

